

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร จำนวน 3 คน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร จำนวน 2 คน ผู้แทนสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) จำนวน 1 คน และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ร่วมกับการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ กับกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง จำนวน 10 คน ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นเนื้อหา โดยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับตารางสรุปผลข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังนี้

1. สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
2. ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง
ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหามลภาวะทางน้ำ		
การปล่อยน้ำเสียลงทะเล	9	90.00
การทิ้งขยะลงสู่แหล่งน้ำ	7	70.00
สารเคมีจากการเกษตร	4	40.00
ปัญหาการใช้เครื่องมือไม่เหมาะสม		
การใช้เครื่องมือคราด	10	100.00
การช้อนหอย (โพรงหอย)	8	80.00
การใช้อวนลาก, อวนรุน	5	50.00
ปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย		
ไม่มี	10	100.00

1. ด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 ปัญหามลภาวะทางน้ำ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจุบันปัญหาสภาพแวดล้อมทางน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร มีบ้างเพียงเล็กน้อย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ ได้ปรับมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ และใช้สารสกัดชีวภาพทดแทนยาฆ่าแมลง และปุ๋ยเคมี ตลอดจนมีการใช้ระบบ Effective Microorganisms (EM) ในการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ และจากผลการวิจัยคุณภาพน้ำในพื้นที่บางขุนไทรที่ผ่านมา ปรากฏว่า ผลของคุณภาพน้ำยังอยู่ในเกณฑ์ระดับปกติ ซึ่งไม่เกิดผลกระทบต่อหอยแครงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.1 พบว่าปัญหาด้านมลภาวะทางน้ำที่เกิดขึ้นนั้นมีบ้างแต่น้อยมาก โดยส่วนใหญ่เกิดจากการทิ้งน้ำเสียลงสู่ทะเลจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลบางขุนไทร การทิ้งขยะลงสู่

แหล่งน้ำของชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมคลอง และสารเคมีตกค้างจากการทำเกษตรไหลลงสู่แหล่งน้ำ

1.2 ปัญหาการใช้เครื่องมือไม่เหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาการใช้เครื่องมือที่พบมากที่สุดในพื้นที่ คือ การใช้เครื่องมือคราดหอย ซึ่งมีเรือคราดจากที่อื่นมาลักลอบคราดในช่วงเวลาน้ำขึ้น เนื่องจากการใช้คราดจะทำให้ได้หอยแครงในปริมาณที่มาก ส่วนการช้อนหอยจะทำในช่วงน้ำลง ทำให้เกิดปัญหาน้ำดินเลนเสียหาย ลูกหอยแครงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่ง และส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง คือ เมื่อลูกหอยแครงไม่เจริญเติบโต ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ก็จะเก็บหอยแครงได้ในปริมาณที่น้อยลง ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.1 พบว่า ปัญหาการใช้เครื่องมือไม่เหมาะสม ได้แก่ การใช้เครื่องมือคราดหอยแครง การช้อนหอย (โพรงหอย) ตลอดจนการใช้วนลาก วนรุน ซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจากการพูดคุยกับผู้ประกอบอาชีพ ยังพบว่า การคราดหอยในปัจจุบัน ปริมาณหอยที่ได้จะไม่มากเหมือนในอดีต แต่จะมีคนรับซื้อเพียงที่ติดขึ้นมากับการคราดแต่ละครั้งด้วย ซึ่งให้ราคาดีกว่า จึงมีผู้นิยมเข้ามาใช้เครื่องมือคราด โดยไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ได้ปริมาณหอยเพียงอย่างเดียว และยังได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า ปัจจุบันคนในพื้นที่บางส่วนได้ลักลอบใช้ชะเอนะช้อนหอยเนื่องจากได้ปริมาณหอยที่มากกว่าการเก็บด้วยมือ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

1.3 ปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ไม่มีการทำลายป่าชายเลน ป่าชายเลนที่มีอยู่มีความอุดมสมบูรณ์และมีพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) มีแนวทางในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และสงวนป่าชายเลน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จากการที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว ทำให้ลูกหอยแครงมีที่หลบภัย และมีอาหารเพียงพอสำหรับการเพิ่มขนาดและปริมาณของหอยแครงให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.1 พบว่า ปัจจุบันพื้นที่ป่าชายเลนได้ขยายเพิ่มมากขึ้น และยังคงมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งพักตัวของสัตว์ทะเลวัยอ่อน

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาการประกอบอาชีพไม่ยั่งยืน		
การใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย	10	100.00
ปริมาณหอยแครงลดลง	6	60.00
รายได้จากการเก็บหอยแครงลดลง	4	40.00
ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน		
ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดราคา	10	100.00
รายได้จากการเก็บหอยแครงลดลง	8	80.00

2. ด้านเศรษฐกิจ

2.1 ปัญหาการประกอบอาชีพไม่ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจุบันระบบนิเวศน์บริเวณชายฝั่งทะเลตำบลบางขุนไทร มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก หอยแครงจึงมีการขยายพันธุ์และเจริญเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง ปริมาณของหอยแครงที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีปริมาณที่เพียงพอให้ชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือ สามารถประกอบอาชีพได้อีกนาน แต่ชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพต้องใช้วิธีการเก็บด้วยมือเท่านั้น ซึ่งหากชาวบ้านใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์เข้ามาช่วย ก็จะเกิดปัญหาต่อการขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของหอยแครง ผลกระทบที่ตามมาอาจทำให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง อาจต้องเลิกอาชีพนี้ไป และหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.2 พบว่า ปัญหาการประกอบอาชีพไม่ยั่งยืนนั้น เกิดจากการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในการประกอบอาชีพ ทำให้ลูกหอยแครงลดลง และมีผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง หากชาวประมงยังคงใช้เครื่องมือในการเก็บหอยแครง ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือการขยายพันธุ์ของหอยแครงลดลง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในอนาคต อาจไม่มีหอยแครงให้เก็บขายได้อีกต่อไป

2.2 ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาชีพเก็บหอยแครงเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุนมาก ในระยะแรกผู้ประกอบอาชีพซื้อเพียงกระดานดิบและ

ถึงสำหรับใส่หอยแครง ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยใช้เงินทุนประมาณหนึ่งพันบาท นอกจากนั้น ใช้เพียงแรงกายและความขยันของแต่ละคน ก็สามารถหารายได้ให้กับครอบครัวได้อย่างไม่มีปัญหา ในส่วนของปัญหาด้านการเงินส่วนใหญ่นั้นเกิดจากผู้ประกอบอาชีพไม่สามารถบริหารจัดการบัญชี การใช้จ่ายเงินในครัวเรือนได้ ทำให้การใช้จ่ายเงินเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการจัดสรรปันส่วน เก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น ทำให้เกิดปัญหาเงินขาดมือ ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบมาใช้ เพื่อการยังชีพ และจากข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.2 พบว่า ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนที่เกิดขึ้น เกิดจากปัญหาผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดราคาเอง ทำให้ ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกกดราคา มีผลทำให้รายได้น้อยกว่าที่ควร จะเป็น เมื่อขายหอยแครงได้ไม่คุ้มกับค่าแรงที่ลงทุนไป ผู้ประกอบอาชีพบางคนจึงเลิกเก็บ หอยแครงไป และรายได้จากการขายหอยแครงในแต่ละครั้งชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้จ่ายหมดไป ไม่ได้เก็บเป็นเงินออมไว้ใช้สำหรับอนาคตและในคราวจำเป็น

ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบล บางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพ เก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยทางด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วม		
เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น	10	100.00
ร่วมสอดส่องดูแลพื้นที่ชายฝั่ง	8	80.00
ร่วมวางแผนทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน	7	70.00
การรวมกลุ่ม		
รวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง	10	100.00
แต่งตั้งตัวแทนเพื่อเป็นผู้นำกลุ่ม	7	70.00
รวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา	7	70.00
รวมกลุ่มเพื่อร่วมดูแลพื้นที่ชายฝั่ง	6	60.00
รวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์อาชีพ	5	50.00

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัจจัยทางด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนเข้มแข็ง		
มีผู้นำที่มีความสามารถ เสียสละ	10	100.00
ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้	10	100.00
ชุมชนมีการส่งเสริมด้านการเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ	8	80.00
มีการประสานงานเครือข่ายความร่วมมือภายนอก	8	80.00

1. ปัจจัยทางสังคม

1.1 การมีส่วนร่วม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงอย่างยั่งยืนได้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของคนในชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในชุมชน ภูมิปัญญา และสำนึกร่วมของคนในชุมชน จนเกิดการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ซึ่งนับเป็นแกนนำหลักในการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพื่อหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะกรณีเรือคราดที่เข้ามาทำการคราดในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งความคิดเห็นที่ได้จากการประชุมก็จะยึดเป็นข้อสรุป ข้อตกลงร่วมกันเพื่อนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยในส่วนของการติดตามผลงานเป็นหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ตำบลบางขุนไทร ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มอนุรักษ์ฯ สำหรับจัดกิจกรรมออกตรวจพื้นที่บริเวณชายฝั่ง อีกทั้งยังเป็นองค์กรที่คอยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรภายนอก เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (พอช.) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.3 พบว่า การมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมกันสอดส่องดูแลพื้นที่ชายฝั่ง และร่วมวางแผนทางแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องมีบทบาทในการนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

1.2 การรวมกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน มีด้วยกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกรชีวภาพบ้านดอนผิงแดด หมู่ที่ 5 กลุ่มออมทรัพย์

เครดิตยูเนียนตำบลบางขุนไทร กลุ่มสวัสดิการชุมชนตำบลบางขุนไทร ฯลฯ ซึ่งการรวมตัวเป็นกลุ่มของคนในชุมชนนั้น จะเริ่มมาจากผู้นำชุมชนที่มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยในแต่ละกลุ่ม จะพบว่า ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีความรับผิดชอบและพร้อมเสียสละ ซึ่งการเกิดกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ก็นับเป็นการรวมกลุ่มที่สำคัญเช่นเดียวกัน ที่เกิดจากผู้ใหญ่บ้านจรรยา พัทธกิจ คำนันท์ บวรณารมย์ เป็นแกนนำหลัก และรวมเอาอาสาสมัครภายในหมู่บ้านที่เข้าร่วมทำงานด้วยจิตอาสา ตลอดจนผู้ประกอบการอาชีพที่ประสบปัญหาเดียวกันมารวมกลุ่มกัน ด้วยมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ไม่ให้อีกทำลาย ในการรวมตัวเป็นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลนั้น มีการแบ่งหน้าที่การทำงานตามความถนัด การจัดชุดออกตรวจลาดตระเวนในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล เพื่อเฝ้าระวังการลักลอบคราดหอยแครง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.3 พบว่า การจัดให้มีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง แต่งตั้งตัวแทนเพื่อเป็นผู้นำกลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา รวมกลุ่มเพื่อร่วมดูแลพื้นที่ชายฝั่ง รวมทั้ง การรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์อาชีพ ล้วนแต่เป็นการพัฒนาสู่อาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืนได้ เนื่องจากการรวมกลุ่มในพื้นที่นั้น เป็นการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการอาชีพที่ประสบกับปัญหา และได้รวมตัวกันเข้าร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ฯ ที่จัดตั้งขึ้นมาทำงานอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ ซึ่งการรวมกลุ่มกันยังเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังจิตสำนึกไม่ให้เห็นแก่ได้ ทุกคนต้องมีการวางแผนร่วมกันในการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถยืนหยัดได้อย่างยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ จากการพูดคุยกับผู้ประกอบการอาชีพ ยังพบว่า เคยมีการรวมกลุ่มจัดตั้งในรูปของสหกรณ์ แต่ต้องล้มเลิกไป เพราะขาดบุคลากรที่จะประสานงานด้านการตลาด และจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันสมาชิกซึ่งเป็นแกนนำส่วนใหญ่ในการรวมกลุ่มกันนั้นมีอายุมากขึ้น ดังนั้น จึงต้องการคนรุ่นหลังเข้ามาช่วยกันสานต่อเจตนารมณ์ร่วมกันป้องกันทรัพยากรชายฝั่งต่อไป

1.3 ชุมชนเข้มแข็ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นได้เนื่องจากมีผู้นำที่เสียสละเป็นที่ยอมรับ และสามารถร่วมกันในการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาโดยชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงได้ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและองค์กรต่างๆ จะเห็นได้จากความเต็มใจของชาวบ้านในการพร้อมใจกันเสียสละเงินครอบครัวละ 10 บาทต่อเดือน เพื่อมอบให้เป็นค่าใช้จ่ายแก่กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล สำหรับใช้ในการทำงานเมื่อครั้งที่เริ่มเกิดปัญหาเรือคราดหอย ในปี 2536 และในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร ก็นับเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการประสานความ

ร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับองค์กรต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น กองทุนเพื่อสังคม ฯลฯ ซึ่งในส่วนของข้อมูลที่ได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.3 พบว่า ชุมชนเข้มแข็งได้เกิดจากผู้นำที่มีความสามารถ เสียสละ คนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ ซึ่งชุมชนมีการส่งเสริมด้านการเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ และมีการประสานงานเครือข่ายความร่วมมือภายนอก แต่ทั้งนี้ แม้ชุมชนจะมีผู้นำที่มีความสามารถ มีความเสียสละ แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น โดยชุมชนยังไม่มี ความเข้มแข็งเพียงพอที่จะกำหนดราคาจำหน่ายหอยแครงที่ผู้ประกอบการอาชีพเก็บได้ เนื่องจากมีการผูกขาดการซื้อขายจากพ่อค้าคนกลางเพียงไม่กี่รายเท่านั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร ควรเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกับชุมชน

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ		
การกำหนดแนวทางจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	7	70.00
ส่งเสริมระบบเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ	5	50.00
วิถีชีวิตที่สอดคล้อง		
ใช้เครื่องมือที่สร้างจากภูมิปัญญาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	8	80.00
ดำรงชีวิตประจำวันโดยคำนึงถึงการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	6	60.00
ดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน	6	60.00

2. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม

2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประชาชนในตำบลบางขุนไทรให้ความสำคัญ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในโซนบกและโซนทะเล ในด้านโซนบก ภาคเกษตรให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม โดยการปรับเปลี่ยนการทำเกษตรด้วยการใช้สารเคมี มาเป็น การใช้สารชีวภาพแทน เพื่อไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม โซนทะเล ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงโดยไม่ใช้เครื่องมือจับ และร่วมกันดำเนินการอนุรักษ์

แหล่งกำเนิดหอยแครง ตลอดจนให้ความสำคัญกับป่าชายเลน และเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง องค์กรต่างๆ ในพื้นที่ได้ตระหนักถึงการจัดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกให้ชาวประมง และผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ไม่ใช่เครื่องมือที่ทำลายหน้าดิน อันเป็นการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของหอยแครงวัยอ่อน ดำเนินการส่งเสริมการปลูกป่าและการเรียนรู้ระบบนิเวศน์ป่าชายเลนให้กับเยาวชนในท้องถิ่นให้รู้จักหวงแหนและรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.4 พบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องมีการกำหนดแนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงนั้น ปัจจัยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวกำหนดอาชีพและรายได้ที่จะเกิดขึ้นในแต่ละวัน จึงควรมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งด้วยความประหยัด นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการใช้ระบบเกษตรอินทรีย์ชีวภาพกับเกษตรกรในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง

2.2 วิธีชีวิตที่สอดคล้อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือนั้น เป็นการดำเนินวิถีชีวิตซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย โดยอาศัยเครื่องมือที่สร้างขึ้นตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยให้สามารถออกไปเก็บหอยได้ไกลขึ้น ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาชีพ โดยการปฏิบัติตัวให้กลมกลืนไปกับธรรมชาติด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.4 พบว่า การใช้กระดานดิบเก็บหอยด้วยมือเป็นการประกอบอาชีพโดยใช้เครื่องมือที่สร้างจากภูมิปัญญาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตประจำวันโดยคำนึงถึงการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก อันเป็นการไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สิ้นเปลืองในเรื่องของต้นทุนการประกอบอาชีพ นับเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมายาวนาน และควรส่งเสริมให้มีการสืบสานกันต่อไป

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
การพึ่งตนเอง		
รายได้จากการเก็บหอยแครงเพียงพอต่อการยังชีพ	8	80.00
ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	8	80.00
ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่	6	60.00
ไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป	3	30.00
การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม		
การเก็บหอยด้วยมือเพียงอย่างเดียว	10	100.00
การเลือกเก็บหอยแครงตามขนาดที่เหมาะสม	8	80.00
การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	5	50.00

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

3.1 การพึ่งตนเอง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า อาชีพเก็บหอยแครงเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของหอยแครง และช่วงเวลาน้ำขึ้นน้ำลงในแต่ละวัน ปัจจุบันผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน และถึงแม้รายได้จะไม่มากเหมือนอดีต แต่รายได้ที่ได้รับจากการขายหอยแครงที่จำกัดในแต่ละครั้งก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ยึดหลักพอมีพอกิน นอกจากนี้ การที่มีผู้นำที่ดี ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองของคนชุมชน เช่น การเกิดกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ซึ่งเป็นกลุ่มที่เชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่ง ให้ผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงได้มีอาชีพทำกิน การเกิดกลุ่มสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นสวัสดิการและช่วยเหลือคนในชุมชนตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.5 พบว่า เนื่องจากพื้นที่ตำบลบางขุนไทรมีทรัพยากรที่หลากหลายในการประกอบอาชีพ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองจากการประกอบอาชีพได้ โดยมีรายได้จากการเก็บหอยแครงเพียงพอต่อการยังชีพ มีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

ในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า ส่งผลให้ไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป การพึ่งตนเองของผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในชุมชนนั้น เกิดจากการเรียนรู้และยอมรับบทเรียนจากชุมชนอื่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรม การเก็บหอยด้วยมือแม้จะได้ปริมาณไม่มากเท่ากับการใช้เครื่องมือ แต่รายได้ที่ได้รับก็เพียงพอต่อการยังชีพ นอกจากนี้ ผู้ประกอบอาชีพยังมีจิตสำนึกต่อสาธารณะเห็นแก่ส่วนรวมร่วมกัน คำนึงถึงอนาคตอาชีพเก็บหอยแครงที่ชุมชนหลังต้องดำเนินต่อไปมากกว่าการคำนึงถึงรายได้เฉพาะตน และที่สำคัญการพึ่งตนเองได้ต้องอาศัยการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

3.2 การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่สำคัญ คือ ป่าชายเลน อันเป็นแหล่งกำเนิดของหอยแครง หอยเสียบ ปูทะเล กุ้ง และสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เป็นสิ่งที่กำหนดการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ในส่วนของอาชีพการเก็บหอยแครงด้วยมือ เป็นอาชีพที่ไม่ส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายแหล่งกำเนิดหอยแครงและวัฏจักรทางธรรมชาติ ตลอดจนระบบนิเวศน์บริเวณชายฝั่งทะเล ร่วมกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือเปล่า ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้สามารถเลือกเก็บหอยแครงที่โตเต็มที่และขนาดเหมาะสม เกิดการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและสามารถเก็บหอยแครงได้ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.5 พบว่า การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงส่วนใหญ่ประชาชนในพื้นที่ใช้วิธีการเก็บด้วยมือ ให้ความสำคัญกับขนาดของหอยแครงจึงเลือกเก็บเฉพาะหอยแครงที่มีขนาดที่เหมาะสม ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด นอกจากนี้ ยังต่อต้านการใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการลักลอบเก็บหอยแครงจากบุคคลนอกพื้นที่ และยังสนับสนุนให้ประกอบอาชีพโดยการเก็บด้วยมือเพียงอย่างเดียว

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
แนวทางการบริหารจัดการด้านสังคม

แนวทางการบริหารจัดการด้านสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การมีส่วนร่วม		
ต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น	8	80.00
ต้องร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา	8	80.00
ต้องร่วมกันปฏิบัติตามข้อตกลง	7	70.00
ต้องร่วมกันติดตามประเมินผล	4	40.00
การรวมกลุ่ม		
ภาครัฐเป็นแกนนำหลัก	10	100.00
ส่งเสริมการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน	10	100.00
ตั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอย	8	80.00
สร้างกฎเกณฑ์ กติกา ร่วมกัน	8	80.00
สร้างบทบาทผู้นำให้มีความชัดเจน	7	70.00
ชุมชนเข้มแข็ง		
สร้างความตระหนักในการรักท้องถิ่น	9	90.00
จัดกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน	8	80.00
ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน	7	70.00
สนับสนุนการสร้างประชาคมภายในชุมชน	6	60.00

1. แนวทางการบริหารจัดการด้านสังคม

1.1 การมีส่วนร่วม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม นั้น เป็นแนวทางที่สำคัญ เป็นการสร้างเครือข่ายชุมชน ภาครัฐ ในการตัดสินใจร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการ

เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ร่วมกันแสดงความคิดเห็นวางกฎ กติกา และทำประชาคมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงที่เกิดขึ้น เช่น มีการกำหนดว่า ควรใช้เครื่องมืออะไรในการเก็บหอยแครงได้บ้าง หรือห้ามใช้เครื่องมือทุกชนิด เพื่อไม่เป็นการทำลายแหล่งหอยแครงและวิถีชีวิตทางธรรมชาติ ตลอดจนระบบนิเวศน์บริเวณชายฝั่งทะเล ร่วมกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือเปล่า ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้สามารถเลือกเก็บหอยแครงที่โตเต็มที่และขนาดเหมาะสม เกิดการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและสามารถเก็บหอยแครงได้ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.6 พบว่า การมีส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ต้องร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ต้องร่วมกันปฏิบัติตามข้อตกลง และต้องร่วมกันติดตามประเมินผล ซึ่งกระบวนการทั้งหมดต้องอาศัยหน่วยงานของภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการ และให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง เพื่อให้การวางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ประกอบอาชีพ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรที่รับผิดชอบในพื้นที่

1.2 การรวมกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า เนื่องจากพื้นที่ตำบลบางขุนไทร มีการรวมตัวเป็นกลุ่มหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรชีวภาพบ้านดอนผิงแดด กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เครดิตยูเนียน กลุ่มอาชีพแปรรูปอาหารทะเลแห้ง ฯลฯ แนวทางการบริหารจัดการการรวมกลุ่มนั้น จึงถือเป็นการรวมพลังของคนภายในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรภายในท้องถิ่นและการจัดการของคนภายในชุมชนเอง ซึ่งควรมีการส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มมีการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกันได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาและเกิดความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ โดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอาชีพเก็บหอยแครง คือ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ซึ่งมีการดำเนินงานโดยการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลพื้นที่ชายฝั่งทะเลของชุมชนเพื่อป้องกันการลักลอบคราดหอยแครงจากบุคคลภายนอกพื้นที่ได้ และต่อต้านการใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสมในการเก็บหอยแครง ทั้งนี้ กลุ่มสามารถมีความเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีความเสียสละ รับผิดชอบ มีความอดทน และมีการปฏิบัติงานเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนจนได้รับการยกย่อง ซึ่งการส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มมีการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกันได้ในพื้นที่ จะส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาร่วมกัน เกิดความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพได้ เช่น การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชีวภาพบ้านดอนผิงแดด งดการใช้สารเคมี ก็จะส่งผลต่อคุณภาพน้ำในพื้นที่ ทำให้บริเวณชายฝั่งไม่มีผลกระทบด้านคุณภาพน้ำ ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จาก

ตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.6 พบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการรวมกลุ่มนั้น ภาครัฐควรเป็นแกนนำหลักในการส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการรวมเป็นกลุ่มอาชีพเก็บหอยแครง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีความเดือดร้อนในปัญหาเดียวกัน โดยสร้างกฎเกณฑ์ กติการ่วมกัน และสร้างบทบาทผู้นำให้มีความชัดเจน ซึ่งนับเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ภาครัฐควรร่วมกับแกนนำกลุ่มต่างๆ ในการส่งเสริมการจัดระบบการทำงานของกลุ่ม เนื่องจากภาครัฐมีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

1.3 ชุมชนเข้มแข็ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนบางชุมชนไทร นับเป็นชุมชนหนึ่งที่มีพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัจจัยหนึ่งเกิดได้จากการมีผู้นำชุมชนที่เป็นที่ยอมรับ ซึ่งสามารถเป็นผู้ที่นำการเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น สิ่งสำคัญต้องมาจากผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถและมีความเสียสละในการทำงาน เพื่อส่วนรวม ยอมรับการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยใช้ศักยภาพของผู้นำและของชุมชนคลี่คลายและจัดการปัญหาด้วยตนเอง ภายใต้อาสาสมัครและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เช่นกัน และสนับสนุนการสร้างประชาคมภายในชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายของชุมชน ทั้งนี้ อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลพื้นที่ ต้องเป็นแกนนำในการประสานระหว่างกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ให้มีกิจกรรมร่วมกันอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งการรวมตัวกันอย่างต่อเนื่องก็เป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.6 พบว่า การบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนั้น ต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนรักท้องถิ่น และห่วงใยต่อความเป็นไปของชุมชนต่อการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในอนาคต มีการจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน สามารถโน้มน้าวให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง ตลอดจนการสนับสนุนการสร้างประชาคมภายในชุมชน

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพ เก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ		
อนุรักษ์อาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือ	10	100.00
ปลูกฝังเยาวชนให้รักทรัพยากรในท้องถิ่น	9	90.00
ควบคุมการใช้สารเคมีบริเวณชายฝั่ง	8	80.00
รักษาระบบนิเวศน์ชายฝั่ง	6	60.00
การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้อง		
ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของอาชีพ	10	100.00
ถ่ายทอดการประกอบอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น	10	100.00
ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งหอยแครง	8	80.00
ดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน	7	70.00

2. แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า หน่วยงานในพื้นที่ต้องมียุทธศาสตร์ในการรณรงค์ให้ชุมชน ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบางขุนไทรในอนาคต โดยเฉพาะประชาชนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงขาย ให้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ทุกคนจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาในการรักษาพันธุ์หอยแครงและระบบนิเวศน์ให้อยู่กับธรรมชาติให้นานที่สุด นอกจากนี้ ควรผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล มิใช่ปล่อยให้ชาวบ้านต้องดูแลเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.7 พบว่า สิ่งสำคัญที่จะทำให้อาชีพอยู่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์อาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือ ควรปลูกฝังเยาวชนให้รักในทรัพยากรท้องถิ่น ให้รู้จักรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ควบคุมการใช้สารเคมีบริเวณชายฝั่ง คนในชุมชนต้องช่วยกันดูแลรักษาระบบนิเวศน์ให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ในท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในการประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน เพื่อสร้างบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง ค้ำครอง พื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อรักษาวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติของชาวตำบลบางขุนไทรนั้น ต้องให้คนในชุมชนดำเนินวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์และวางแผนอาชีพดั้งเดิมของชุมชน ถ่ายทอดให้เป็นวัฒนธรรมการประกอบอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ ควรกำหนดให้ภาคครัวเรือนติดตั้งระบบการบำบัดน้ำเสียที่ใช้ภายในครัวเรือนก่อนทิ้งลงแม่น้ำลำคลองต่างๆ การรณรงค์ทิ้งขยะให้เป็นที่ เพื่อป้องกันปัญหาการทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำลำคลองและไหลลงสู่ทะเล ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่บางส่วนของชุมชนอยู่ติดกับทะเลโคลน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ๆ โดยอาศัยอาชีพในท้องถิ่นเป็นตัวนำร่อง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์หรือทางวัฒนธรรม และอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.7 พบว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เนื่องจากดำเนินวิถีชีวิตตามบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาช้านาน แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการมีวิถีชีวิตที่สอดคล้อง จึงควรส่งเสริมให้ทุกคนเห็นความสำคัญของอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถ่ายทอดการประกอบอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งหอยแครง และต้องดำเนินชีวิตโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนความถี่และร้อยละ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพ เก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
แนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
การพึ่งตนเอง		
ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน	9	90.00
ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	9	90.00
ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่	8	80.00
ส่งเสริมการดูแลทรัพยากรชายฝั่ง	7	70.00
การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม		
ห้ามเก็บหอยแครงขนาดเล็ก	10	100.00
ต่อต้านการใช้เครื่องมือเก็บหอย	10	100.00
ภาครัฐสนับสนุนด้านวิชาการ	10	100.00
สร้างจิตสำนึกควบคุมการปล่อยของเสีย	7	70.00
สร้างความตระหนักในการดูแลรักษา	5	50.00

3. แนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ

3.1 การพึ่งตนเอง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพึ่งตนเองนั้น ต้องทำให้ชุมชนตำบลบางขุนไทรดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ชุมชนต้องเรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งพันธุ์หอยแครง ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ให้ดำรงอยู่ ไม่ให้หมดสิ้นและเสียสมดุลธรรมชาติ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้นานที่สุด การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของผู้ประกอบอาชีพในชุมชนนั้น ต้องเน้นการพัฒนาและฟื้นฟูองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เพื่อให้สามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างการพึ่งพาตนเองได้ เน้นในเรื่องของการร่วมกันดูแลทรัพยากรชายฝั่งซึ่งเป็นแหล่งทำมาหากิน เพราะเมื่อมีแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์ ก็สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองทางด้านเศรษฐกิจได้ โดยไม่เป็นภาระคนอื่น และเน้นการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน นอกจากนี้ จากสภาพพื้นที่ที่มีทรัพยากรหลากหลาย ทำให้สามารถประกอบอาชีพอื่นได้ควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.8 พบว่า การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงของชาวชุมชนตำบลบางขุนไทรนั้น ต้องส่งเสริมให้ผู้ประกอบ

อาชีพมีการเรียนรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากร เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมให้มากที่สุด ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการดูแลทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อให้เป็นแหล่งหาเลี้ยงชีพได้อย่างไม่เดือดร้อน

3.2 การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาพพื้นที่บางขุนไทร มีทรัพยากรในชุมชนที่หลากหลาย การบริหารจัดการเพื่อให้การใช้ทรัพยากรของชุมชนตำบลบางขุนไทร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติเกิดความเหมาะสม แนวทางหนึ่งคือ ควรกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเพื่อชุมชนในบริเวณ 27 ตารางกิโลเมตร โดยให้ชุมชนวางแผน กติการ่วมกัน ในการเฝ้าระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการคุ้มครองและป้องกันป่าชายเลนที่มีอยู่เดิมให้คงความสมบูรณ์ไว้ ร่วมกับการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนโดยการร่วมกันพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป การอนุรักษ์ป่าชายเลนนั้นจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และห้ามใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง เนื่องจากจะเป็นการทำลายพันธุ์ลูกหอยแครงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่เก็บได้จากตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ดังตารางที่ 4.8 พบว่า การบริหารจัดการเพื่อให้การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสมนั้น ควรมีข้อกำหนดห้ามการเก็บหอยแครงที่มีขนาดเล็กมาจำหน่ายต่อต้านการใช้เครื่องมือเก็บหอย รวมทั้ง การขอรับการสนับสนุนด้านวิชาการจากภาครัฐ สร้างจิตสำนึกในการควบคุมการปล่อยของเสียออกสู่ธรรมชาติ และสร้างความตระหนักในการดูแลรักษา นอกจากนี้ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ ผู้ซื้อผู้ขาย และทุกคนให้มีส่วนร่วมในการดูแล และภาครัฐควรจัดเจ้าหน้าที่ส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการออมให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ อบรมสอนวิธีการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงินของครัวเรือนให้เป็นไปอย่างมีระบบ